

Казка розвиває розум і вчить робити добро.

За переконанням В.О.Сухомлинського самостійне складання дітьми казок позитивно впливає на розвиток їх творчих можливостей, зближує з природою та соціальним життям, сприяє вихованню спостережливості. Ця творчість пожевляє вплив навчального процесу, прискорює різнобічний розвиток дітей.

Ключові слова: казка, дитяча уява, фантазія, кімната казки, куточки мрії, творчі здібності.

В 2008 році вчені-педагоги і вчителі практики України відзначали 90-ю річницю з дня народження педагога-гуманіста В.Сухомлинського.

В його творчій педагогічній лабораторії, якою була Павлівська школа, відкрито багато цікавих ідей щодо виховання і всебічного розвитку дітей.

В Україні багато послідовників педагогіки В.Сухомлинського, які зараз працюють над впровадженням і творчим розвитком його спадщини. Але є в ній такі відкриття, яким належить майбутнє в педагогіці третього тисячоліття. Зокрема, це ідея розвитку творчих здібностей дітей з самого раннього віку в цікавих для них видах творчої самостійної діяльності. Наприклад, самостійне складання дітьми казок.

В.Сухомлинський вважав, що казка значить в житті дитини дуже багато. Він говорив, що для дітей властиве казкове світосприймання, казкові погляди на життя і казкові способи мислення. Вони схильні до одухотворення неживих об'єктів, персоналізації предметів і явищ, світу природи. Він називав казку свіжим вітром, що роздмухує вогник дитячої думки. Вважав її важливим засобом розвитку творчої уяви, фантазії, власної думки дітей, народженої в процесі активного пізнання життя.

В.О. Сухомлинський переконував у тому, що без казок немислимий неповноцінний розумовий розвиток дітей. «Дитина бачить навколо себе незвичайні казкові взаємозв'язки між предметами і явищами. У дитячій свідомості твориться казка. Вона приходить як спалах блискавки, як сяйво.

Казка народжується в дитячій голівці як єдність образів.»

За переконанням талановитого педагога, казка створює сприятливе середовище, підґрунтя для колективного творення і радості творіння. «Без казки неможливо уявити інтелектуальних взаємин між дітьми: без захоплення казкою немає колективного переживання; без творення казки дитині недоступні радість, одухотворення думкою... Дитина розповідає свою казку товаришам – це найяскравіший етап творення і разом з тим»

Казка – це перше віконце у складний світ моральних взаємин людини з людиною, природою, матеріальними і культурними цінностями. В цікавій, невимушеній формі казка вчить розуміти добро і зло. В ній заохочуються позитивні моральні риси та вчинки і практично показується, як їх можна робити.

Казки приваблюють дітей необмеженою можливістю творити добро, справедливість, красу, вершити суд над несправедливістю, жорстокістю, потворністю в житті людей і природи. Окрашені почуттями і переживаннями, моральні уявлення, що культивуються в казці, цікаві для дітей і легко запам'ятовуються ними. Вони не тільки розумом, але й серцем пізнають загальнолюдські цінності: доброту, чесність, справедливість, щедрість, сміливість, відданість, колективізм тощо.

Всі діти люблять слухати і читати казки. І дорослі їм допомагають в цьому. Але батьки і педагоги не завжди розуміють важливість залучення дітей до самостійного створення казок. В цій справі корисними будуть думки

В.Сухомлинського. Коли дитина сама складає казку, вона активно думає, творчо користується своїми знаннями, засобами виразності рідної мови. Вона намагається передати іншим свої моральні переживання та переконання, симпатії та антипатії, власне розуміння краси, добра і щастя.

Самостійне створення казки є для дитини засобом саморегуляції духовного потенціалу і творчих здібностей. А для дорослих дитячі казки є творчими психологічними тестами. Вони свідчать про інтереси та уподобання, моральні переживання і переконання, ціннісні орієнтації і уявлення,

інтелектуальні та літературно-художні здібності їх авторів.

Але головним, для чого В.Сухомлинський практикував складання дитьми казок, було створення атмосфери розкнутості в дитячому колективі, самовиявлення і самоствердження кожного його члена, розвиток сміливості, впевненості, самостійності, відчуття радості від творчого спілкування.

Прислухаємося до порад В.Сухомлинського як допомогти дитині само реалізувати свій духовний потенціал через казку і піднятися і піднятися на вищу сходинку власного розвитку. Це робота непроста. Якщо ви читаєте дитині багато казок, то потурбуйтеся, щоб вони були різних видів; обов'язково зверніть увагу, які з них вони більше люблять.

Чи про природу і взаємини людини з нею, чи фантастичні про подорожі, пригоди і чаклунство (чародійство), чи соціально-побутові про взаємини людей, їх добрі і погані вчинки. Це важливо для того, щоб підтримувати, розвивати і поважати її самостійні вибори.

Обов'язковою умовою, необхідною для творчості, є розвиток у дітей уміння спостерігати, помічати характерне, цікаве в явищах природи, у взаєминах людей. Ця робота дасть можливість дітям самостійно знаходити цікаві теми для власних творів, переконає, що цих тем велика кількість, треба бути лише уважним і спостережливим, щоб „побачити” казку в житті.

Звернемося до практики В.Сухомлинського. Спостерігаючи за жайворонком, він складає на очах у дітей казку, ідея якої, що жайворонок – дитя Сонця. Сюжет цієї казки базується на таких властивостях спостережуваного об'єкта: жайворонок поступово і повільно піднімається вгору, ніби тягне від землі до Сонця срібну нитку. Постійно співає, ніби прославляє Сонце і його благодійний вплив на ріст всього живого. Піднімається дуже далеко у височінь, ніби хоче наблизитися до самого Сонця. Потім чи стомившись, чи обпалившись Сонцем, каменем падає до землі. За зовнішніми ознаками жайворонок схожий на грудку землі. Тому й виникла ідея, що її оживило Сонце, щоб створити пташку. Зрозуміло, що без таких уважних спостережень, без фантастичних асоціацій не може бути казки.

Якщо проаналізувати „Павлиські казки”, рукописні збірники дитячої творчості, то вони зачаровують тонкими спостереженнями дітьми природи, відкриттями її закономірностей, взаємозв’язків і взаємозалежностей... Якщо квіти гарбуза на ніч закриваються, то чому бджілка не може ночувати в них; якщо два метелика, білий і червоний, сперечаються, хто з них кращий, то це не означає, що в сутінках вони обидва не посіріють; якщо соловей хвастається, що він так гарно співає, то це не означає, що в природі не повинно бути гарного рогатого жука.

В.Сухомлинський закликає дітей і дорослих - спостерігайте і ви відкриєте казку, знайдете цікаву тему та ідею для творчості.

Іноді корисно процес спостережень супроводжувати казкою, складеною дорослим, як це робив В.Сухомлинський. Наприклад, казка про велетнів, які кують золотий вінок Сонцю.

Важливими будуть бесіди з дітьми про те, що цікавого, незвичайного вони побачили в спостережуваних об’єктах, явищах, людях.

Добре активізують дитячу уяву і фантазію, роботу думки спеціальні вправи під час спостережень.

Знайдіть казкові образи у хмаринках, що плывуть по небу, „прочитайте” візерунки замерзлих вікон, відгадайте, на що схожі химерні обриси об’єктів природи, предметів під час вечірніх сутінок. Ці вправи ще більше наближають дітей до самостійного створення казок. Розвивають образні уявлення, допомагають знаходити фантастичні образи, які стають героями власних казок дітей.

В.Сухомлинський помітив, що діти краще фантазують і вільніше почувають себе в процесі творчості, коли знаходяться в інтимній обстановці. Для цього він радив організувати для дітей кімнати казок та „куточки мрії”. В кімнаті казки все має бути незвичайним і фантастичним. На стінах – картини із зображеннями епізодів відомих казок. В куточках – лялькові сцени - постановки сюжетів улюблених дітьми казок, обладнання для показу лялькових театрів та драматизацій. Тут має бути багато іграшок, з яких діти самі можуть робити

постановки і розігрувати власні сюжети. Навіть освітлення кімнати казок має бути фантастичним, з великою кількістю спец ефектів.

В кімнаті казки школи В.Сухомлинського ми бачили стенд із серією гарних малюнків до незнайомої дітям казки „Рибка і лілія”. Педагоги їм пропонували складати свої казки за цими малюнками . Візуальні образи привертають увагу і активізують фантазію дітей. В такій обстановці краще працює їх наочно-образне мислення. Логіка розташування малюнків допомагає послідовно розвивати сюжет (дотримуватися фабули).

В.Сухомлинський радив дітям спочатку малювати свою казку, а потім її розповідати за малюнками. Бо їм легше відобразити задум в малюнку, ніж в словах.

Корисно кращі дитячі казки записувати в спеціальну книгу, а потім їх колективно перечитувати, обговорювати, заохочувати кращих казкарів.

В кімнаті казок можна організовувати вечори казок для дітей і батьків. Пропонувати їм розповідати свої казки, робити постановки за цікавими сюжетами.

„Куточки мрії ” В.Сухомлинський створював серед природи. Тут була також казкова, інтимна обстановка. Тінь дерев створювала загадкове мереживо візерунків, зарощі кущів нагадували дрімучий ліс. Вечірні сутінки і багаття надавали предметам казкового вигляду. В таких умовах діти фантазували природно і легко. Навіть сором'язливі і нерішучі ставали рішучими і активними. Всі були здібними і обдарованими.

В такій обстановці дітям корисно пропонувати спеціальні завдання (вправи) на фантазування. Запропонувати згадати, чи були в їхньому житті випадки, коли тварини або рослини ніби розмовляли з ними. Про що вони їм тоді розповідали? Про що просили? Ці прийоми добре активізують думку, фантазію і мовну діяльність дітей. Коли ми їх застосовували діти складали цікаві казки “Про що розповідають рибки у акваріумі?”, “Зайчик і снігур”, “Бджілка і дощик”, “Як хмаринка пожаліла квіти”, “Неслухняна мурашка”.

Наведемо приклади кращих казок.

Стовп і дерево

“Біля дороги росло дерево, а поряд з ним стояв телеграфний стовп. Дерево було зелене, росло і раділо. Стовп стояв і прислухався. Дерево сміялось, що стовп стоїть завжди голий. А стовп стояв і думав: “Зате я всі новини знаю”

(Ольга К., 6 років)

Автомобіль

«Їхав автомобіль по дорозі. Він радів, що багато їздить і багато бачить. А будинки йому заздрили, тому що завжди стояли на місці.»

(Андрій П., 6 років)

Сюжети цих казок городять про те, що діти спостережливі художники. Вони гарно логічно мислять. Самостійно ставлять проблеми.

Складаючи казки, діти більш уважно придивляються до світу природи і взаємин людей, досліджують та стають більш допитливими. Вони радіють за гарні результати своєї власної думки, захоплюються процесом творчості. Сміливо дають моральні оцінки, радіють за гарні вчинки своїх героїв, засуджують зло. В дошкільний період казка є важливою частиною їх духовного життя.

По мнению В.О. Сухомлинського, самостоятельное сочинение сказок положительно влияет на развитие их творческих возможностей, сближает с природой и социальной жизнью, способствует воспитанию наблюдательности. Это творчество оживляет влияние ученого процес, ускоряет разностороннее развитие детей.